

Samenwerkingsverband
Markermeer - IJmeer

Nieuwsspecial Markermeer - IJmeer

'Schellen vielen van hun ogen'

**Variantenstudie biedt gemeenten
perspectief in en rond meren**

Markermeer IJmeer en Europese wetgeving

**Wat mag wel en wat
mag niet van Brussel?**

Zeven vragen aan wethouder Adri Duivesteijn

**Ecologisch herstel Markermeer
voorwaarde**

april 2009

Toekomstbeelden

Toen we vorig jaar augustus van het Rijk het verzoek kregen om het Ontwikkelingsperspectief verder uit te werken, hebben we dat gedaan vanuit één leidende gedachte: we willen nadrukkelijk ook de regio erbij betrekken. Ook de Stuurgroep wenste geen technocratische aanpak, maar een traject waarbij de regio goed betrokken kan zijn. Het was daarom verheugend om te zien dat de Brede Bijeenkomst van 25 februari door 160 mensen is bezocht en dat ons voorstel om te komen tot interactieve sessies in de deelgebieden met groot enthousiasme is ontvangen. Deze geestdrift is inspirerend. Het is van belang dat we de komende maanden met u allen de variantenstudie oppakken en dat dit leidt tot toekomstbeelden die realiteit kunnen worden. In deze nieuwsspecial treft u hierover de opmerkingen van een aantal deelnemers aan. Ondertussen wordt hard gewerkt aan het tot stand brengen van de RAAM-brief. Het betreft een intensieve samenwerking tussen de Projectorganisatie van het Rijk en de betrokken projecten. Ik zie het als een zoektocht naar de wijze waarop er tussen de projecten maximale synergie kan ontstaan. Die zoektocht moet leiden tot een voorstel dat ook voor alle geledingen een win-winsituatie zal opleveren. Op dit moment heeft deze tocht nog betrekking op het verzamelen van de juiste informatie. Voor TMIJ gaat het hierbij om het in beeld brengen van de mogelijkheden om de realisatie van de TBES-maatregelen te faseren. Ik heb goede hoop dat beide trajecten gelijk met elkaar oplopen en er een vruchtbare gedachtewisseling wordt gevoerd waarbij de betrokken partijen met elkaars wensen rekening houden.

Andries Greiner
Gedeputeerde van Flevoland
Voorzitter Stuurgroep
Samenwerkingsverband Toekomst Markermeer-IJmeer

Inhoud

4. 'Schellen vielen van hun ogen'
Variantenstudie biedt gemeenten perspectief in en rond meren
10. **Markermeer IJmeer en Europese wetgeving**
Wat mag wel en wat mag niet van Brussel?
14. **Zeven vragen aan wethouder Adri Duivesteijn**
Ecologisch herstel Markermeer voorwaarde
16. **Even voorstellen:**
 - **Laetitia Vos**
 - **André van den Berg**

Variantenstudie biedt gemeenten perspectief in en rond meren

“Schellen vielen van hun ogen”

Tijdens zijn bezoeken aan verschillende gemeenten in Noord-Holland is Dennis Menting een ding in het bijzonder opgevallen. Als hij gemeenteambtenaren met leden van zijn team op de hoogte stelde van de mogelijkheden die de variantenstudie biedt, vielen de schellen van hun ogen. “Ze dachten dat het Markermeer IJmeer op slot zat”, zegt Menting die vanuit de provincie Flevoland bij TMIJ als deelprojectleider verantwoordelijk is voor deze studie.

In januari en februari is provincieambtenaar Menting ‘op tournee’ geweest om ter plekke van verschillende gemeenten te vernemen welke plannen zij voor het gebied hebben. “Centraal voor ons was de vraag wat hun wensen zijn, welke gebiedsontwikkeling de gemeenten willen. Vooraf moeten ze altijd wat huiswerk doen, want we vragen aan hen materiaal zoals kaarten. Ze zijn verbaasd dat er nieuwe mogelijkheden ontstaan om ontwerpen te maken voor ontwikkelingen van de kust. “Het uitgangspunt dat Menting de gemeenten voorhoudt, is dat het Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) wordt gerealiseerd. Het tweede element dat ruimte biedt voor ontwikkeling van het gebied is het ontwerp Nationale Waterplan dat staatssecreta-

ris Tineke Huizinga eind vorig jaar heeft gepresenteerd.

“We vertellen dat er in combinatie met het TBES opeens bepaalde mogelijkheden ontstaan, zoals op recreatief gebied. Dan blijkt dat er bij Enkhuizen en Stede Broec de mogelijkheid bestaat een containerterminal aan te leggen; aan de overkant bij Lelystad zien we bijvoorbeeld een nieuw waterfront gekoppeld aan het moerasgebied, dat zou Lelystad graag willen.

Aan de andere kant komt Menting ook bij gemeenten die geen grote plannen blijken te hebben, “maar bezorgd zijn over nieuwe ontwikkelingen in relatie tot bestaande kwaliteiten. Dat speelt rond het IJmeer. Men is bezorgd over ontwikkelingen aan de overkant van het IJmeer die in hun visie niet passen bij de kwaliteit en schaal van het huidige gebied.” Ook blijken er gemeenten te zijn die zelf wel grote plannen hebben, maar last hebben van die van andere gemeenten. “Muiden wil bijvoorbeeld graag een jachthaven van 600 ligplaatsen, maar wil dat de doorvaarbaarheid voor grote zeilschepen gehandhaafd blijft. Dus geen brug door het IJmeer tussen Amsterdam en Almere. Neen, daarover is niet iedereen even enthousiast. Dat blijkt uit gesprekken.”

siast. Dat blijkt uit gesprekken.”

Parallel aan de variantenstudie is binnen het loket SAMM (Samenwerking Markermeer) nagedacht over de opdracht om ruimtelijke varianten te maken voor gebiedsontwikkeling. De ingediende ontwerpen die matchen met de uitgangspunten van het TBES vormen bouwstenen voor het uiteindelijke ontwerp van de gebiedsontwikkeling.

Naast de gesprekken die de afgelopen tijd met partijen uit de regio zijn gevoerd heeft het team nagedacht over de manier waarop binnen het TBES kan worden gevarieerd. “De conclusie die we hebben getrokken, is dat je vooral kunt variëren in de manier waarop je het gebied gebruikt; de groenblauwe ondergrond, het ecosysteem, de natuur en het water moeten op orde zijn. Op maatregelniveau kun je wel kijken wat het beste past bij de wensen die de mensen in de regio hebben, zoals een eilandje of een dam en combinaties met de natuur.”

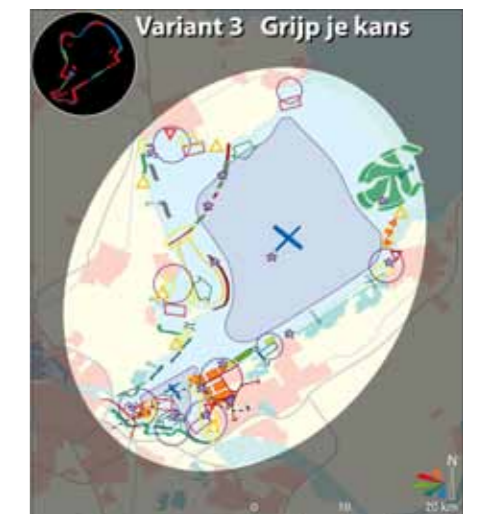
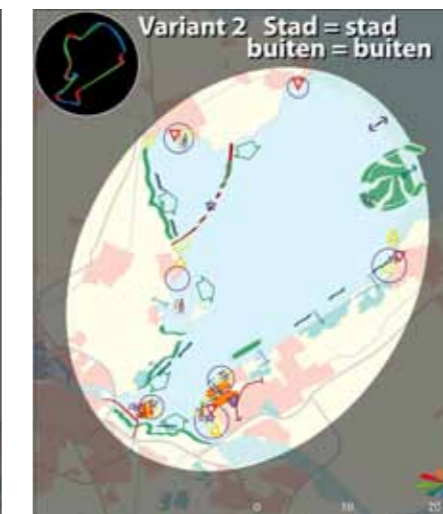
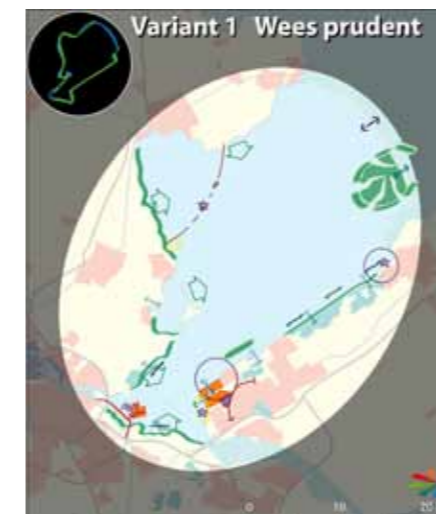
Aanpak

Op de Brede Bijeenkomst van 25 februari heeft de projectorganisatie TMIJ met het voornoemde principe korte kenschetsen laten zien die de

Bastiaan Tiegelaar van Waterschap Zuiderzeeland

“Als er plannen worden gemaakt voor het rijkswater, voor de dijken, vooroevers etc., dan raakt dat ook onze belangen en willen we er graag bij zijn. We zijn niet zonder meer voorstanders van vooroevers dicht op de dijk. Want: wat zijn de gevolgen voor de dijk? We zien de ontwikkelingen daarom graag op enige afstand van de dijken. Wij staan voor de veiligheid van de mensen die in de polder wonen en mogelijk ook voor die mensen die straks er buiten, op een eiland gaan wonen. Voor een deel hebben we strijd met de natuur te leveren. Ook werken we er mee samen: binnendijks bijvoorbeeld door de aanleg van van natuurvriendelijke oevers ten behoeve van de waterkwaliteit. Buitendijks ligt er de uitdaging om ook tot zulke dubbeldoelstellingen te komen.”

aanzet zijn voor een aantal varianten (zie illustraties). Menting: “Je kunt op verschillende manieren kijken naar hoe je het gebied wil ontwikkelen: kies je voor een archeologische aanpak en stel je het beheer en onderhoud van de natuur centraal of richt je de gebieds-

ontwikkeling maximaal op het menselijke medegebruik in de vorm van wonen, werken en recreatie. Een andere insteek is hoe je als overheid met het gebied om wilt gaan: kies je voor een directieve, sterk sturende strategie of voor een gebiedsontwikkeling die je aan marktpartijen overlaat, waarbij je je beperkt tot een milde vorm van regulering.”

Interactief

Aan de hand van het Ontwikkelingsperspectief en de ideeën vanuit de regio en eerste aanzet tot varianten zijn op de 25ste in deelsessies gesprekken gevoerd die tot conclusies in ruimtelijke zin hebben geleid. In vervolgsessies moet het beeld scherper worden hoe de regio verder wil met die ideeën en wat de regio zelf wil inbrengen. Daartoe beginnen in april interactieve sessies. Alle tot dan toe vergaarde informatie vanuit de projectorganisatie en de regio wordt verwerkt in een atlas die inzichtelijk maakt hoe de ecologie eruit kan zien, welke ideeën er zijn vanuit de regio. “Je verknoopt het bestaande met het gewenste. Met de informatie uit de atlas gaan we samen ontwerpen, mede op basis van een aantal structurerende uitgangspunten.”

Structuren

Menting wijst op afbeeldingen die van deze uitgangspunten getuigen. We zien bijvoorbeeld: een Markermeer van vooral rust en ruimte waarbij de drukte zich concentreert rond het IJmeer; een Noord-Hollandse kust met eigen identiteiten en kwaliteiten (cultuurhistorie, kleinschaligheid, karakteristieke dorpen), terwijl in Flevoland grootschalige rechte lijnen en structuur domineren. Lelystad gebruikt bijvoorbeeld grootschalige structuren om zijn verhaal te maken.” In Almere domineert de grootschaligheid van Flevoland terwijl aan de andere kant de kleinschaligheid en de cultuurhistorie van Waterland overheersen.”

Naast de voornoemde mechanismen is het volgens Menting voor een ontwerp dat bestaat uit de wensen van de regio, cruciaal dat men gaat ontwerpen voor deelgebieden binnen het Markermeer en IJmeer. De Hoornse Hop, het IJmeer en de kust bij Lelystad zijn voorbeelden van dergelijke deelgebieden. Het is de bedoeling dat daar concrete maatregelen en ontwikkelingswensen van de gemeenten bij elkaar worden gebracht voor een ontwerp.

Uiteindelijk wordt alle informatie bij het ontwerpen gebruikt. Dus ook de bouwstenen voor de variantenstudie, de gesprekken met de mensen uit de regio, de bijdragen voor het SAMM-loket die passen binnen het ontwikkelingsperspectief, de laatste inzichten vanuit de pilot Natuurlijker Markermeer-IJmeer en van de seizoensgebonden peilstudie. “Het is een ontwerpogave die een immense kans biedt om er een spannend gebied van te maken.”

Wethouder Emile Karregat van Edam-Volendam

“Water is een stuk beleving. (...) We hebben toerisme hoog in het vaandel, met mooie jachthavens en een binnenhaven. Je moet er niet aan denken de haven uit te varen tegen hoge flats aan. Die beleving is anders dan nu. (...) Er ligt een bouwopgave.”
“Dat er iets met de kwaliteit van het Markermeer en IJmeer moet gebeuren, dat lijkt geen twijfel. Hoe je dat invult is een tweede. Bij grootschalige woningbouw plaatsen we stevige vraagtekens. In de regiovisie Waterland die vastgesteld is met de regio Waterland moet met het Markermeer-IJmeer zeer terughoudend worden omgesprongen. En dat zien we niet. (...) Het lijkt nu iets van Amsterdam en Almere. Maar dit heeft veel verstrekkender gevolgen.”

OPGAVEN, KANSSEN EN SPANNINGEN BIJ REGIONALE SESSIE KUST NH (voorzet 29.03.2009)

TBES relevant (draagt bij aan TBES-doelen)

- realisering van een helder Hoornse Hop door strekdammen, eilanden of een combinatie ervan
- realisering van vispassages, seizoensgebonden peil
- beschermen ondiepe zones die kansrijk zijn voor waterplanten
- hogere veiligheid door luwtmaatregelen (minder/geen dijkverzwaring)
- eilanden voor extra (lokale) natuurontwikkeling (incl. vooroevers)
- slib ruimen in havens en binnendijks = materiaal voor natuurontwikkeling
- kansen voor (niet-grootschalige) slibberging (eilanden, putten)
- vooroevers en achteroevers
- (optie: op de langere termijn als te weinig luwe en plantenrijke zones ontstaan langs de Noordhollandse kust: 'Markerhaak')

TBES gerelateerd (profiteren van/geraakt worden door TBES-maatregelen)

- luwtedammen versterken (lokale) belevingsnatuur + kans veiliger dijken
- door luwte meer kansen voor kleine watersport
- meer kansen kleinschalige oeverrecreatie (strandjes, natuurwandelen)
- eilanden voor vaardoelen en (verblijfs)recreatie
- ontwikkeling havenfront Hoorn (+ jachthavens) > ook stadsnatuur + zonen recreatiedruk
- meer kansen sportvisserij (plekken en vissoorten)
- (natuur)educatie
- belemmering recreatieontwikkeling door (nieuwe) natuurwaarden
- mogelijk hinder recreatie door waterplanten
- risico stranding ('op de klippen varen')
- zichthinder, beperken wijidse horizon door TBES-en lokale maatregelen
- uitvoeren Markerzee-optie nadelig voor (toeristische) vaart

niet-TBES gerelateerd (maar toetsen op eventuele effecten)

- 5 ha. ontwikkelingsruimte per gemeente
- N302 (toek. N23) buitendijks leggen en vergroten industriehaven Enkhuizen
- groene scheggen Westfriesland = verbeteren ruitelijke kwaliteit aan weerszijden van Westfrie Omringdijk
- Grote Waal 'openen' op Hoornse Hop
- directe (toeristische) vaarroute vanuit IJmeer naar Marken/Monnickendam
- in combinatie met achteroevers ontwikkelen van vaarrouthenetwerk binnendijks >> verbinding via sluisen
- uitbreiden kleine jachthavens (Katwoude, Uitdam e.d.)
- grootschalige stedelijke uitbreidingen in IJmeer toetsen op belevingseffecten

OPGAVEN, KANSEN EN SPANNINGEN BIJ REGIONALE SESSIE IJMEER (voorzet 29.03.2009)

Grootste vraagstuk is het borgen van 'IJmeer als schakel in Blauwe As' in de context van 'IJmeer als stedelijk water' onder invloed van omringende Noordvleugel.

TBES relevant (draagt bij aan TBES-doelen)

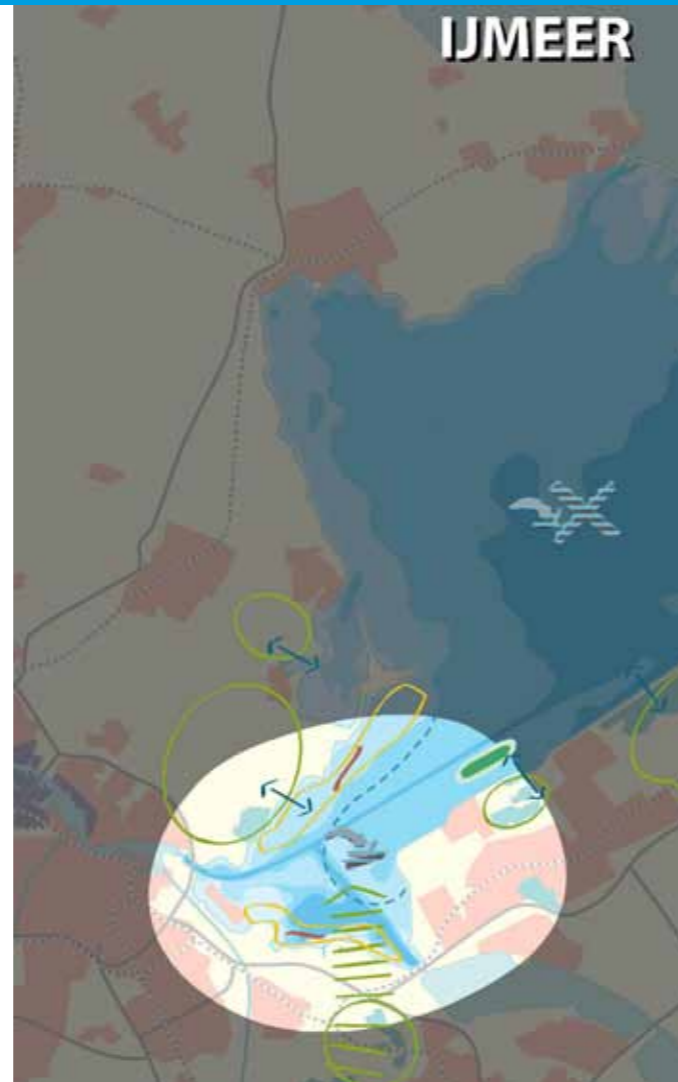
- realisering van Lepelaareiland, vispassages en seizoengebonden peil
- beschermen zones met waterplanten
- hogere veiligheid door vooroevers en luwtedammen (minder/geen dijkverzwaring)
- eilanden voor extra (lokale) natuurontwikkeling (incl. vooroever)
- slib ruimen in havensen binnendijks = materiaal natuurontwikkeling
- kansen voor (niet-grootschalige) slibberging (eilanden, putten)

TBES gerelateerd (profiteren van/geraakt worden door TBES-maatregelen)

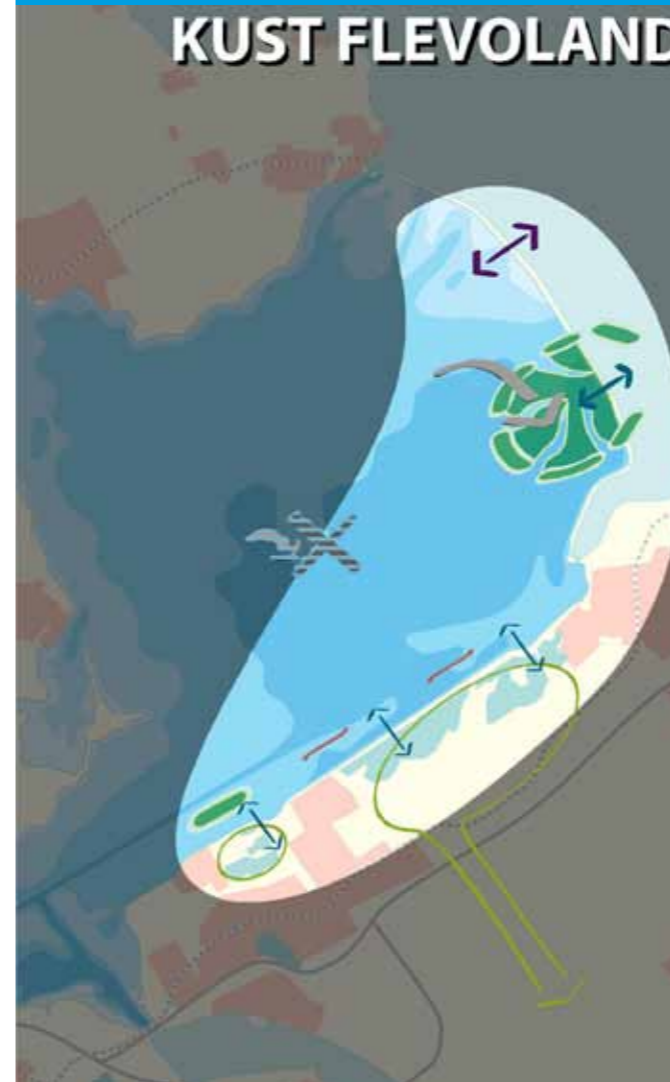
- luwtedammen versterken (lokale) (belevings)natuur (+ extra veiligheid?)
- meer kansen voor kleine watersport (ook bedreigend voor natuurwaarden)
- kansen intensieve oeverrecreatie (concentreren/zonen) o.i.v. bereikbaarheid
- Natuurboulevard: natuur- en landschapsbeleving (natuurstrandjes, natuurwandelen)
- Pampus- en IJburgeilanden ook voor lokale systeemnatuur en stadsnatuur
- ontwikkeling Almere stadsboulevard > ook stadsnatuur + zonen recreatiedruk
- meer kansen sportvisserij (plekken en vissoorten)
- (natuur)educatie
- uitbreiding hinder vaarrecreatie door waterplanten
- grootschalige zandwinning -> slibberging naar oermoeras

niet-TBES gerelateerd (maar toetsen op eventuele effecten)

- aanleg IJburg fase II (wordt al onderzocht)
- Almere Pampus buitengaats (div. opties in omvang, situering en uitvoering)
- IJmeerverbinding bovengronds (hinder, compartimentering)
- ruimte ontwikkeling A'dam en Almere 700 resp. 300 ha.
- 5 ha. ontwikkelingsruimte voor overige gemeenten
- toename recreatieve druk in alle segmenten
- ruimte voor meer (oever)recreatie op IJburg-II
- directe (toeristische) vaarroute vanuit IJmeer naar Marken/Monnickendam
- zandwinning t.b.v. verstedelijking
- nieuwe jachthavens Muiden en Almere
- zonen intensieve vaargebieden (jetski, waterski, snelle motorboten, hanggliders)

OPGAVEN, KANSEN EN SPANNINGEN BIJ REGIONALE SESSIE FLEVOKUST (voorzet 29.03.2009)

TBES relevant (draagt bij aan TBES-doelen)

- realisering van oermoeras (vooroevers), Lepelaareiland, vispassages en seizoengebonden peil
- hogere veiligheid door vooroevers en luwtedammen (minder/geen dijkverzwaring)?
- kansen voor (niet-grootschalige) slibberging (eilanden, putten)

TBES gerelateerd (profiteren van/geraakt worden door TBES-maatregelen)

- oermoeras ook kans voor (beperkte) recreatieontwikkeling (natuurbeleving, verblijf, vaardoel) >> werkt door in vormgeving
- luwtedammen versterken (lokale) belevingsnatuur (bijvoorbeeld eilanden- of lagunestroom langs Oostvaardersdijk en waterfront Lelystad)
- kansen voor kleine watersport door luwte (ontwerp afstemmen met natuurwaarden)
- kansen intensieve oeverrecreatie (concentreren/zonen) o.i.v. bereikbaarheid
- recreatie-eilanden ook voor lokale systeemnatuur en stadsnatuur
- binnendijkse verbinding Lelystad - Oostvaardersplassen (natuur)educatie
- grootschalige zandwinning <-> slibberging (realisering oermoeras)
- nieuwe kernkwaliteiten in landschapsbeeld, kans op speciale 'belevingspunten'

niet-TBES gerelateerd (maar toetsen op eventuele effecten)

- optimaliseren waterhuishouding Flevoland (kwaliteit uitgeslagen polderwater via Blocq van Kuffeler)
- ontwikkelingsruimte container- en industriehaven-activiteiten Enkhuizen
- verbreden/verleggen N302 (N23-tunnel)
- ontwikkeling Lelystad Boulevard (uitstralings-effect) > open waterfront
- directe (toeristische) vaarroute vanuit IJmeer naar Lelystad
- zandwinning t.b.v. verstedelijking
- uitbreiden jachthavencapaciteit Lelystad
- zonen intensieve vaargebieden (jetski, waterski, snelle motorboten, hanggliders)
- kansen voor duurzame energie-opwekking (hydro-centrales)?

Wat mag wel en wat mag niet van Brussel?

Markermeer IJmeer en Europese wetgeving

Europese wetgeving, zoals de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn, streeft behoud en soms herstel van de natuur na. Nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen die schadelijk kunnen zijn voor deze Europese natuurdoelstellingen, mogen niet worden toegestaan. Als oplossing pleit het Ontwikkelingsperspectief Markermeer-IJmeer voor de omvorming van het gebied tot een toekomstbestendig ecologisch systeem. Het resultaat moet een gebied met ecologisch sterk vergrote veerkracht zijn, dat aan de randen op termijn ruimte biedt voor maatschappelijke functies.

De vraag is of, en hoe toekomstige ontwikkelingen voor natuur en maatschappelijke doelen wettelijk goed met elkaar te verbinden zijn. Aan het woord is André van den Berg (zie elders diens portret) die zich als ecooloog met de juridische aspecten van het Ontwikkelingsperspectief bezighoudt tot in Brussel toe.

Hoe krijg je die ecologische schaa sprong voor elkaar?

Door o.a. het instellen van een natuurlijker seizoensgebonden peilbeheer, de aanleg van land-waterzones (bijvoorbeeld een moeras bij de Houtribdijk en vooroever bij de Lepelaarplassen) en het creëren van luwte en daarmee helder water langs de Noord-Hollandse kust.

Over welke maatschappelijke functies gaat het?

O.a. over eventuele buitendijkse woningbouw bij Almere Pampus en Meerdijkhaven (Lelystad), over de aanleg van een IJmeerverbinding en over de aanleg van voorzieningen voor de watersport en oeverrecreatie, zoals jachthavens en strandjes.

Wat is juridisch de opgave?

Als je de regelgeving analyseert, blijkt in de praktijk ieder project dat niet aan het herstel van de natuurwaarden bijdraagt of neutraal is ten opzichte van de natuurwaarde, of waardoor de natuurwaarden verder achteruit gaan, niet mag worden toegelaten. Je moet altijd de zekerheid hebben dat de activiteiten die je wilt ondernemen,

het bereiken van de natuurdoelen niet in de weg staan. Belangrijk is dus het voorzorgbeginsel dat niet letterlijk staat in de teksten van de natuurbeschermingswet of de Europese richtlijnen, maar er wel mede in doorwerkt. In diverse handreikingen van de Europese Commissie lezen we dat het de bedoeling is versterking en verslechtering van de natuur door aantasting van de natuurlijke kenmerken, te voorkomen. En daar zoveel zekerheid over in te bouwen dat je niet in een positie komt dat die natuur onherstelbaar beschadigd kan raken. Te veel natuur is immers al onherstelbaar verloren gegaan. Natura 2000 is de verzamelaar voor de Europese samenhangende structuur van beschermingszones onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.

Door het Natura 2000-netwerk moeten schaarse en kwetsbare planten en dieren duurzaam kunnen voortbestaan. De EU-lidstaten hebben als beleid vastgesteld dat de achteruitgang in biodiversiteit per 2010 tot stilstand moet zijn gekomen. Daarin is een grote rol gedacht voor Natura 2000. Een recente tussentijdse beoordeling echter stelt dat de lidstaten de komende jaren belangrijke extra inspanningen moeten plegen, wil die doelstelling ook maar bij benadering bereikt worden. Maar liefst 80% van de natuurlijke habitats en 50% van alle beschermde soorten is nu niet in een gunstige staat van instandhouding. Redenen om de juridische teugels te laten vieren zijn er in Brussel dus in ieder geval voorlopig niet.

Mag er niets in het Markermeer IJmeer, of zijn er uitzonderingen?

Er kan wel iets, als er òf geen effect is op de voor dit gebied vastgestelde instandhoudingdoelstellingen voor Natura 2000 òf er een uitzonderlijke noodzaak bestaat om in een beschermingszone afbreuk toe te staan. Dat laatste heet 'bij ontstentenis van alternatieven en vanwege dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale en economische aard'. Dat lijkt nog reukeloos, maar let wel, particuliere belangen, zoals van een jachthaven-eigenaar, of publieke belangen van een gemeente, maar ook iets abstracters als regionale werkgelegenheid, staan niet zomaar op het niveau van 'dwingend groot openbaar'.

Actiegroep De Kwade Zwaan

"Bij de schaa sprong heeft men voor een juridisch zeer risicovolle weg gekozen. De plannen zijn gebaseerd op de gedachte dat er gebouwd mag worden in een speciale beschermingszone als er maar voldoende gecompenseerd wordt door nieuwe natuur te ontwikkelen. Dat is een onjuiste redenering omdat hiermee het toetsingskader van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn wordt omzeild. Een dergelijke benadering, hoe integraal ook, kan echt niet. Het probleem is dat bestuurders elkaar wijsmaken dat het kan. Als een gebied een bepaalde functie heeft en is aangemeld, kun je dat niet zomaar wijzigen."

Robert Graat van Staatsbosbeheer:

“Wij vinden het belangrijk dat natuur en landschap ook echt iets betekenen voor de mensen die er om heen wonen en op die manier iets toevoegen aan het woon- en leefklimaat van dit deel van de Randstad. Zodat je in Amsterdam of Almere niet alleen te maken hebt met lange files maar ook de weidsheid van het IJmeer Markermeer beleven kunt, dat je je kunt onderdompelen in het gebied en van alles beleven. Tot nu toe wordt de publieke discussie over het IJmeer vooral gedomineerd door de discussie over uitbreiding van Almere, terwijl het gebied zoveel meer te bieden heeft. Zorg dat je de kwaliteit van natuur en landschap versterkt en tegelijk verbindt met de stedelijke ontwikkeling door het bereikbaar te maken voor mensen die er om heen wonen.”

beeld gekozen voor een plek die voor de natuur het beste is en komt bijvoorbeeld niet voor de kust van Pampus, waar eventueel woningbouw wordt gepleegd. TMIJ gaat ook over een slimme ruimtelijke planning met natuur!

Wordt deze zienswijze juridisch ondersteund?

Juridische topspecialisten hebben geoordeeld dat het inderdaad zo kan werken. Er is niets in de wetgeving of in richtlijnen waaruit blijkt dat dit een onmogelijke weg is om te gaan. Wat op zichzelf volgens mij een logisch gevolg is van de aanpak om te denken vanuit de natuurdoelstellingen. Wetgeving is immers weinig anders dan vertaling van beleidsdoelstellingen naar spelregels.

Heb je hier een voorbeeld bij?

Neem de aanleg van een extra vervoersverbinding tussen Amsterdam en Almere via het IJmeer. Die zou van groot openbaar belang kunnen zijn, als zonder aanleg de economie van de hele regio ernstig aan concurrentiekracht zou verliezen. Maar ook al kan je stellen dat de vervoerscapaciteit ontoereikend is omdat wegen dichtsliben en de werkgelegenheid in gevaar komt, dan moet je nog altijd kijken naar alternatieven die minder verstorend zijn voor die natuur.

Aan welke alternatieven denk je?

Vaak ligt de focus van de discussies dan op alternatieve oplossingen. Bijvoorbeeld verbetering van openbaar vervoer, een tunnel onder het gebied door, of verdubbeling van de bestaande ontsluiting, de Hollandse Brug. Een alternatief voor de doelstelling zou zijn dat je meer bedrijven in Flevoland plaatst, waardoor forensen niet meer in die mate nodig is. Op dat niveau lijkt het toch vooral, moet je alternatieven wegen. Dus niet zoals we gewend zijn in klassieke milieueffectrapportages in Nederland. Daar is het voorkeursalternatief, en niet het meest milieu-

vriendelijke alternatief leidend. Met het poldermodel in het achterhoofd denken: we zetten ons gewenste scenario in het midden en nemen de meest extreme variant die het meest milieuvriendelijk is en een die schadelijker is, en dan kom je logisch gemotiveerd uit op wat je eigenlijk wilt. Dat werkt bij deze regelgeving voor Europese natuur niet.

Welke mogelijkheden blijven dan over om het maatschappelijke doel toch voor elkaar te krijgen?

Er lijken dus slechts twee mogelijke routes om zo'n verbinding te realiseren: Eén, door zekerheid te verschaffen dat er geen enkel negatief effect is of twee bij ontstentenis van alternatieven en vanwege dwingende redenen van groot openbaar belang.

Als voorbeeld maar weer die verbinding: een brug bouwen zou de natuur kunnen verstoren. En omdat dat zou kunnen, bij twijfel, mag je geen toestemming geven. En als je dan toch iets wil met zo'n brug, er zijn geen alternatieven en je vindt een dwingende reden, moet je eventuele schade aan de natuur op voorhand compenseren. En wel op een manier die de

unieke functies van het gebied en de samenhang met het Natura 2000-netwerk overneemt. Dus bij voorkeur in het gebied zelf.

Wat TMIJ voorstaat, is dat dan een vorm van compensatie vooraf?

Nee! Beslist niet. Misschien dat het lijkt het alsof we in TMIJ de strategie hanteren om toetsing (van de effecten op de natuurwaarden, red.) te omzeilen. Maar dat is juridisch echt onmogelijk. Nee, we gaan er van uit dat steeds per project, ook in de toekomst, aan de hand van zogenaamde passende* beoordelingen wordt gekeken, wat de effecten op de natuurwaarden kunnen zijn. En steeds kan pas toestemming gegeven worden als een van twee voorgaande uitkomsten is vastgelegd. Anderen stellen dat het eigenlijk compensatie op voorhand is. Ze waarschuwen daarbij voor het risico dat die investeringen in de natuur worden aangemerkt als compensatie voor schadelijke projecten uit. En volgens de systematiek van de wetgeving mag dat niet. Niet in die volgorde. Je mag alleen maar compenseren na die wegging van alternatieven en het aangeven van dwingende redenen. Compensatie mag

pas in laatste instantie, als duidelijk is dat de schade onvermijdelijk is. Maar de hele essentie van het creëren van een toekomstbestendig ecologisch systeem is nu juist dat na die toekomstige toetsing route één gevolgd kan worden. De ecologische draagkracht en de veerkracht zijn dan zo groot dat het resultaat van de toetsing is: geen aantasting van de instandhoudingsdoelstellingen.

Hoe zou je de benadering van TMIJ dan wel willen omschrijven?

TMIJ is een verhaal in twee delen. Er wordt geïnvesteerd in de natuur met als doel om die natuur op een veel hoger niveau te brengen dan op basis van de Nederlandse toekenning van instandhoudingsdoelstellingen onder de Europese richtlijnen verplicht is. Dat verdient het gebied na de ecologische achteruitgang van de afgelopen decennia. Het tweede deel is dat deze meerinvestering bovendien leidt tot een sterk verhoogde draagkracht en veerkracht. De verwachting is dat uit die passende beoordelingen in de toekomst zal blijken dat de negatieve effecten die nog kunnen ontstaan, geen aantasting meer betekenen van het

behoudsdoel volgens Europese normen. Een voorlopige passende beoordeling van de mogelijke gevolgen van buitendijks bouwen bij Almere na het uitvoeren van de ecologische investeringen volgens TMIJ heeft ook getoond dat er dan inderdaad geen significante gevolgen meer zullen zijn.

Dat lijkt toch op compensatie vooraf, wat niet mag?

Neen, we doen bij TMIJ niet aan compensatie vooraf, omdat we niet de link leggen tussen de ecologische maatregelen en enig toekomstig project. Op het moment dat wij bijvoorbeeld vast zouden leggen dat we een bepaalde natuurmaatregel uitvoeren, speciaal voor buitendijks bouwen in Almere, dan zitten we juridisch fout. Dan zouden we het inderdaad over saldering hebben. Maar die noodzaak voor koppeling is er ook niet. Wij hebben een integer verhaal. Voor de kust van Almere zijn de natuurwaarden nu relatief laag. TMIJ stelt voor het systeem als geheel te herstellen door maatregelen in andere delen van het gebied, waar de ontwikkelingsdruk laag is, door toevoeging van habitats. Het veel genoemde oermoeras is bijvoor-

* De Natuurbeschermingswet legt het verkrijgen van een passende beoordeling neer bij de initiatiefnemer, in feite gaat het om een natuureffectenrapport dat onderdeel is van een milieueffectrapportage.

Zeven vragen aan wethouder Adri Duivesteijn

Ecologisch herstel Markermeer voorwaarde

De Schaalsprong 2030; 60.000 woningen erbij. Almere en Amsterdam een dubbelstad. Daartussen een IJmeerverbinding. Buitendijkse bouw bij Pampus. De ambities van wethouder Adri Duivesteijn van Almere zijn niet gering. Net als de ecologische ambities van TMIJ die verder reiken dan Natura 2000. Zeven vragen aan een wethouder die ondubbelzinnig uitlegt hoe het Toekomstbestendig Ecologisch Systeem en de Schaalsprong met elkaar verbonden zijn.

1. Hoe staat het met de 'Schaalsprong Almere'?

"De gemeenteraad heeft zich uitgesproken voor de variant 'Waterstad Plus'. Deze variant bestaat uit een aantal 'robuuste elementen': een IJmeerverbinding - niet alleen wat betreft openbaar vervoer, maar ook een economische en culturele verbinding met de Amsterdamse regio -, de combinatie van stedelijke ontwikkeling in het westen en dunner bebouwing in het oosten, investeringen in de ecologische kwaliteit van het IJmeer en de wenselijkheid om ook de groei na 2030 in ogenschouw te nemen. Op basis van deze variant wordt een concept structuurvisie uitgewerkt, die voor de zomer wordt gepresenteerd."

2. Wat is de relatie tussen de 'Schaalsprong Almere' en het TBES?

"Met de 'Schaalsprong Almere' wordt de ruimtelijke druk op het oude land, bijvoorbeeld op het Groene Hart en de Amsterdamse scheggen, weggenomen. Daar komt bij dat (de groei van) Almere een belangrijke bijdrage kan leveren aan de internationale concurrentiepositie van de Randstad. De ambitie om Almere en Amsterdam met elkaar te verbinden - de ontwikkeling van een dubbelstad - krijgt betekenis in de aanleg van een IJmeerverbinding en het bouwen buiten de bestaande dijken. Dit is niet mogelijk zonder ook te werken aan ecologisch herstel! Andersom geldt hetzelfde: TMIJ is een zelfstandige opgave, maar dient tegelijkertijd een groter belang - de verwezenlijking van de dubbelstad. Kortom; het zijn twee autonome projecten die elkaar in grote mate kunnen versterken."

3. Kan buitendijks worden gebouwd en een IJmeer-verbinding worden gerealiseerd zonder dat de natuur zodanig wordt aangetast, dat de Natura 2000-doelen daar onder lijden?

"Het is goed je te realiseren dat het Markermeer op dit moment - in ecologisch opzicht - een 'dood' gebied is. De kwaliteit van de ecologie is dermate slecht, dat er eigenlijk geen sprake is van een natuurgebied. Het is ook nooit de bedoeling geweest om van het Markermeer een natuurgebied te maken; in eerste instantie zou de Markerwaard worden aangelegd. De vraag is of dit gebied als Natura 2000-gebied had moeten worden aangemerkt. Nu de Markerwaard niet doorgaat, ligt er een uitdaging om er een natuur- en recreatiegebied van te maken."

4. Is verwezenlijking van een veekrachtig systeem 'conditio sine qua non'?

"Het streven om een ecologisch veekrachtig systeem te realiseren dat verder gaat dan Natura 2000 - is een nadrukkelijke wens, en natuurlijk zou het prettig zijn als deze wens gerealiseerd zou kunnen worden. Realiseer je wel dat een ecologische schaa sprong € 500 miljoen kost, als deze zelfstandig moet worden gerealiseerd. Almere groeit, dat is een feit. Waarom zou je deze opgaven niet integreren? Natuurlijk kunnen de projecten separaat worden opgepakt, maar dat is - in mijn optiek - niet logisch; ze kunnen elkaar versterken."

5. Als Almere niet buitendijks bouwt, is het TBES voor Almere dan nog nodig?

"Ja, verbetering van de ecologie van het Marker- en IJmeer is per definitie nodig. Het is nodig te interveniëren. De 'Schaalsprong Almere' is een meekoppelend belang. De groei van Almere werkt als een dynamo voor de ontwikkeling van een natuur- en recreatiegebied, en andersom geldt hetzelfde. Kortom: wederzijdse versterking!"

6. Buitendijks kost meer dan het oplevert...

"Je moet de discussie niet versmallen tot financiën. Het gaat niet alleen om geld; het gaat ook om sociale relaties, culturele verbindingen, maatschappelijke structuren. Buitendijks bouwen brengt tal van baten met zich mee. Daar komt bij dat we niet weten of buitendijks bouwen, financieel gezien, meer kost dan het oplevert. Woningbouw kost altijd geld, of je nu bouwt op het oude land, op het nieuwe land of in het water."

7. Doet Almere iets om de geluiden uit Waterland te ontkrachten?

"Er is sprake van bestuurlijk afstemmingsoverleg. Iedereen die (wettelijk of juridisch) betrokken is, participeert in dit overleg. Het gaat dan bijvoorbeeld om de provincie Noord-Holland, Flevoland en Utrecht, maar bijvoorbeeld ook de gemeente Zeewolde en het Waterschap. Daarnaast worden afzonderlijke gesprekken gevoerd met de randgemeenten. In die gesprekken laten wij zien wat onze ambities zijn. En wanneer de Waterlanders de rust nemen dit in zich op te nemen, dan kunnen zij zich waarschijnlijk ook voorstellen dat wij onze plannen in hun - nogal voorbarige - kritiek niet herkennen."

Marco Kraal, voorzitter van de stichting Waterrecreatie IJsselmeer en Randmeren

"Wij vinden het van belang dat het IJmeer-Markermeer, net als het IJsselmeer een open systeem blijft en niet wordt volgebouwd." We zien nu allerlei inrichtingsplannen verschijnen, waarin de indruk wordt gewekt dat dit watersysteem nu geen waarde heeft. Maar waar heb je in de buurt van een woonomgeving zo'n uitzicht, zo'n gevoel van ruimte en rust en van donkerheid als je 's avonds aan het water zit (..) of er langs fietst? (..). Door deze unieke eigenschappen is dit het belangrijkste water voor de grote waterrecreatie. Als je dat straks gaat inrichten - ik ben vooral bang voor woningbouw - neemt die waarde af." "Dit (bij de Passenger Terminal aan de IJvoever, red.) is Amsterdam, hier komt het water de stad in, dat is prachtig, dit heeft zijn charmes, maar wij moeten ervoor waken dat de stad niet het water in gaat."

Even voorstellen: Laetitia Vos

Van meet af aan is Laetitia Vos bij TMIJ betrokken. Eerst als projectmedewerker, later deels, want samen met Sandra van der Vegt, als projectsecretaris. "Mijn taak is ervoor zorgen dat de projectorganisatie op rolletjes loopt", vertelt ze.

Haar werk op het provinciehuis van Flevoland bestaat uit wat ze tegenover haar thuisfront van een man en twee dochters badinerend samenvat als 'afspraken maken en briefjes tikken'. In de praktijk betekent dat het onderhouden van contacten met leden van de Kerngroep, Stuurgroep en Projectorganisatie en partijen in de omgeving van TMIJ. Daarnaast coördineert ze sinds enkele maanden ook het omgevingsmanagement, ofwel het procesmatige karakter binnen de organisatie als het gaat om het voorbereiden van bijeenkomsten. "Ik houd dan ook overzicht welke partijen erbij betrokken zijn op een bepaald ogenblik, bijvoorbeeld de gemeenten, maatschappelijke organisaties en belangenorganisaties. Ik kijk waar de criticasters zitten, waarop zij kritiek hebben en wat we ermee kunnen doen."

"Of het leuk werk is? Ja. Het is interessant om de complexiteit van het gebied te bekijken en waar de gemene deler ligt. Dat is de hoeveelheid belangen wegen en koppelen aan lagen van besluitvorming van het Rijk, de provincie, gemeentelijke overheden en maatschappelijke organisaties. Dan heb ik het bijvoorbeeld over zaken als ecologie, recreatie, cultuurhistorie en weidsheid van het landschap met

respect voor de zichtlijnen." Laetitia merkt van nabij wat een 'tour de force' het is om in bestuurlijk opzicht recht te doen aan de gelaagdheid van de betrokken organisaties, terwijl het de algemene opdracht is om een door alle partijen gedragen beeld te realiseren.

Voor de provincie Flevoland is ze werkelijk 4,5 dag in touw. Momenteel vult ze haar studie sociaal-culturele wetenschappen aan met de masteropleiding bestuurskunde aan de VU in Amsterdam. Ze maakt goed gebruik van haar werkervaring. "Ik schrijf nu mijn thesis met de titel Regievoering in bestuurlijke netwerken." Als Laetitia weer meer vrije tijd heeft, gaat ze weer gewoon lezen. "Ik houd van spanning en sensatie en het Engelse platteland. Bijvoorbeeld van Evelyn Waugh met diens Brideshead Revisited of de Zweedse auteur Henning Mankell vanwege diens vermogen thrillerelementen te verweven met maatschappelijke vraagstukken. Niet die plattelanddokers- of dierenartsromannetjes hoor!"

Even voorstellen: André van den Berg

Van oorsprong is André van den Berg moleculair celbioloog. Bij de provincie Flevoland waar hij sinds 2002 werkt, maakt hij deel uit van de matrixorganisatie. "Ik ben een flexibele ambtenaar en betrokken bij verschillende speerpunten t.a.v. natuur- en natuurwetgeving. Ik geef strategische adviezen voor o.a. de luchthaven, de integrale inrichting van het Veluwe- en Randmerengebied, de windmolens in de Noordoostpolder. En voor TMIJ."

Voor TMIJ is André vooral actief geweest in het voorbereidende traject van juridica. Hij wordt beschouwd als 'geestelijk vader' van de 'surplusstrategie' van eerst ruimte scheppen voor de natuur voor er ruimte is voor andere ontwikkelingen. Die visie heeft hij al ingebracht in de tijd van het Atelier IJmeer. Nu is hij vaak in Brussel te vinden waar hij met de Europese Commissie in gesprek is over deze aanpak. "Het lijkt erop dat de Commissie dit wil meenemen als voorbeeld van 'good practice' in nieuwe 'guidelines' van hoe om te gaan met de Vogel- en Habitatrichtlijn."

Via zijn eigen commercieel ecologisch adviesbureau kwam André eerst voor en later bij de provincie te werken. In een verder verleden werkte hij als projectmedewerker bij de Vogelbescherming Nederland als beschermer van de ooievaar, kwartelkoning en steenuil. "Ik heb een gedrevenheid voor de natuur, maar vanuit het volledige besef van andere maatschappelijke belangen en de positie van het provinciaal bestuur", zegt hij van zichzelf. E.e.a. blijkt onder andere uit zijn vrijwillige deelname aan landelijke vogelinventarisaties. In zijn vrije tijd is de Almeerder inderdaad een enthousiaste vogelaar en paddenstoelen-

deskundige ('mycoloog') en kenner van orchideeën. Die hobby voert hem over de hele wereld. "Vergeleken met de VS merk ik bijvoorbeeld hoe bijzonder Flevoland is. Het is immers de kraamkamer van de grote zilvreiger en de baardman, ofwel een broedgebied van grote betekenis. Je hebt er zeearenden en elke dag zie je er ook duizenden aalscholvers over de weg vliegen!" "Hoe ze thuis reageren als ik over mijn werk vertel? Mijn vrouw, dochter en zoon vinden het doel prachtig maar ze snappen nooit waarom je zolang, zoveel moet praten en waarom het nu nog zo lang duurt voor ze extra vogels zien."

Voor meer informatie: www.markermeerijmeer.nl

Ook kunt u contact opnemen via info@markermeerijmeer.nl of 0320-265 497.

Plaatsing van de artikelen in de nieuwsbrief van TMIJ betekent niet automatisch dat de redactie van de nieuwsbrief de geuite meningen in de afzonderlijke artikelen onderschrijft.

Colofon

Redactie en vormgeving:

Projectbureau TMIJ en

Axis Media-ontwerpers

Teksten: Projectbureau TMIJ,

Hugo van den Broeke

m.m.v. tal van geïnterviewden

Fotografie: o.a. Hugo van den Broeke

Illustraties: Nieuwe Gracht